

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

ECONOMIC ASPECTS OF MECHANISM MANAGEMENT BY FINANCIAL POTENTIAL OF ENTERPRISE

УДК 330.658

Ареф'єва О.В.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки
повітряного транспорту
Національний авіаційний університет

Андрієнко М.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки повітряного
транспорту
Національний авіаційний університет

Кравченко О.Р.

магістр кафедри економіки повітряного
транспорту
Національний авіаційний університет

Стаття присвячена розгляду сутності механізму фінансового потенціалу підприємства. Проаналізовано зміст понять «фінансовий потенціал», «управління фінансовим потенціалом» та «механізм управління фінансовим потенціалом». Розглянуто інструменти системи забезпечення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємства. Досліджено напрями розвитку механізму управління фінансовим потенціалом підприємства. Запропоновано етапи формування та актуалізації фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал, управління потенціалом, механізм управління фінансовим потенціалом, фінансові інтереси, фінансові ресурси, фінансовий результат, механізм, розвиток підприємства, інтереси.

Стаття посвящена рассмотрению сущности механизма финансового потенциала предприятия. Проанализировано содержание понятий «финансовый потенциал», «управление финансовым потенциалом» и «механизм управления финансовым потенциалом». Рассмотрены инструменты системы обеспечения эффективности управления финансовым потенциалом

предприятия. Исследованы направления развития механизма управления финансовым потенциалом предприятия. Предложены этапы формирования и актуализации финансового потенциала предприятия.

Ключевые слова: финансовый потенциал, управление потенциалом, механизм управления финансовым потенциалом, финансовые интересы, финансовые ресурсы, финансовый результат, механизм, развитие предприятия, интересы.

The article is devoted to the essence of the mechanism of financial potential of the enterprise. The article analyzes the content of the concepts of "financial potential", "management of financial potential" and "mechanism of management of financial potential". The tools of the system for ensuring the effective management of the financial potential of the enterprise are considered. The directions of development of the mechanism of management of the financial potential of the enterprise are investigated. The stages of formation and updating of financial potential of the enterprise are offered.

Key words: financial potential, capacity management, financial potential management mechanism, financial interests, financial resources, financial result, mechanism, enterprise development, interests.

Постановка проблеми. Фінансові інтереси суб'єктів підприємницької діяльності залежать від фінансового потенціалу підприємства, який визначає успішність роботи підприємства в сучасних умовах ринку: чим він вище, тим більш конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим є підприємство. Зазвичай під цим терміном розуміють сукупність наявної та потенційної здатності збільшення потенціалу суб'єкта господарювання. В умовах мінливого ринкового середовища України перед суб'єктами господарювання постають проблеми ефективного використання наявних ресурсів, пошуку резервів підвищення продуктивності діяльності, оптимізації структури майна. Для вирішення цих проблем служби фінансового менеджменту підприємства мають управляти його фінансово-ресурсним потенціалом, що зумовлює актуальність теми дослідження. Отже, існує об'єктивна потреба формування механізму управління фінансово-ресурсним потенціалом підприємств, інтегрованого зі стратегічним баченням розвитку підприємства на ринку [9].

Отже, беручи до уваги залежність фінансових інтересів від фінансового потенціалу підприємства, доцільним вважаємо розгляд механізму управління фінансовим потенціалом підприємства та його основних складових, що забезпечує ефективність діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів фінансового потенціалу підприємства займалися М. Портер, О. Амоша, Б. Буркинський, О. Дерев'янка, Ю. Іванова та інші вчені-економісти. Д. Лук'яненко, Ю. Пахомов, А. Старостіна займалися питаннями визначення сутності управління фінансовим потенціалом підприємства.

Наявні підходи до методики управління потенціалом підприємства постійно змінюються разом зі зміною зовнішнього агресивного середовища, тому вибрана тема дослідження є актуальною.

Постановка завдання. Відповідно до визначеної раніше загальної проблеми метою статті є розкриття із системної точки зору генезису понять «фінансовий потенціал» та «управління фінансовим потенціалом»; розробка механізму

управління фінансовим потенціалом підприємства з дотриманням фінансових інтересів зацікавлених осіб через обґрунтування етапів його оцінювання, визначення рівня та якості використання з урахуванням особливостей впливу ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасні умови господарювання наповнені загрозами діяльності підприємства, що вимагає від них посилювати свій потенціал задля підтримання конкурентних позицій на ринку. Ефективному функціонуванню сприяє дотримання фінансових інтересів зацікавлених осіб, які виявляються через відповідні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом, перерозподілом фінансових активів та використанням, накопиченням і примноженням фінансових ресурсів. Формування та використання фінансового потенціалу дають змогу забезпечити фінансову стійкість підприємства через відповідний фінансовий стан та визначають можливості здійснення комерційно-виробничого процесу як передумови розширеного відтворення, що стає джерелом економічного зростання в ринкових умовах.

Функціонування підприємств потребує якісних перетворень фінансового потенціалу з огляду на його сутнісне наповнення із системних позицій щодо врахування як зовнішнього середовища, так і внутрішнього задля підтримання необхідних ресурсів та можливостей усіх видів ресурсів. Соціально-економічні відносини, в яких бере участь підприємство, виникають під час здійснення господарської діяльності та відображають його здатність конкурувати на ринку, підтримувати фінансові інтереси через зв'язки з постачальниками та споживачами.

Так, фінансовий потенціал не існує окремо, а є елементом загального економічного потенціалу підприємства, системою всіх можливостей та здатностей підприємства в усіх сферах його функціонування [4, с. 268]. Це істотно залежить від наявності та прогнозування напрямів розвитку бізнесів у конкурентному середовищі підприємства та відображає майбутні потреби у фінансових ресурсах, обґрунтуванні джерел фінансування та отриманні необхідного фінансового результату.

З іншого боку, фінансовий потенціал підприємства включає відносини, що виникають на підприємстві задля досягнення максимально можливого фінансового результату за умов наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов ліквідності та фінансової стійкості; можливості залучення капіталу в обсязі, необхідному для реалізації ефективних інвестиційних проектів; рентабельності вкладеного капіталу; наявності ефективної системи керування фінансами; забезпечення прозорості поточного та майбутнього фінансового стану [6]. Отже, здійснюється концентрація управлінських дій забезпечення фінансової стійкості через дотримання певного балансу від-

повідних ресурсів та запасів за її рівнями за можливості корегування показників оцінювання. Включення до умов ефективної системи управління фінансами передбачає також удосконалення фінансової системи, а саме адаптацію функцій та компетенцій фінансової служби.

Також фінансовий потенціал включає як сукупність власних та залучених фінансових ресурсів підприємства, так і можливості системи щодо їх ефективного управління для досягнення загально стратегічних цілей [14, с. 51]. На нашу думку, зв'язок зі стратегією підприємства доцільно пов'язувати через фінансову стратегію як функціональну складову, в межах якої обґрунтовується сукупність можливих та доступних джерел фінансування означених бізнес-напрямів, включаючи їхню стадію життєвого циклу.

Фінансова стратегія як функціональна складова залежить від стратегії управління капіталом, фінансової безпеки, стратегії грошових потоків та стратегії управління фінансовими ризиками [2, с. 6].

Дія основних чинників як прямого впливу, так і опосередкованого відбувається через управління фінансовим потенціалом, яке О. Маслак розглядає як поетапний процес впливу на фінансовий потенціал для збереження його стійкості або переходу з одного стану в інший відповідно до цілей діяльності підприємства [10, с. 125]. В її основу покладено досягнення позитивних результатів діяльності підприємства, серед яких слід назвати такі показники, як прибуток до оподаткування та рентабельність операційної діяльності, адже саме через них здійснюється створення стимулюючого іміджа для інвесторів (табл. 1) [5].

Зовнішні чинники визначаються податковими ставками, нормами різного характеру, зокрема законодавчими, етнічними, суспільними [12]. Враховуючи вищезазначене, до чинників прямого впливу відносимо політику держави, економічну ситуацію в країні, податкову та фінансово-кредитні системи тощо; до опосередкованих – рівень конкурентоспроможності підприємства та продукції (послуг, робіт), показники прибутковості та ефективності, мобільність персоналу підприємства тощо. Щодо підприємств інфраструктурної галузі, то їх конкурентоспроможність визначають як основні (перевезення, наприклад транспортування), так і сервісні послуги (обслуговування) [1, с. 108]. Слід зазначити, що розвиток всіх елементів механізму фінансового потенціалу залежить від їх збалансованості, що обумовлено впливом чинників прямого та непрямого впливу.

З табл. 1 видно, що рентабельність операційної діяльності великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за 2017 р. зросла порівняно з попередніми чотирма роками, а порівняно з 2016 р. збільшення складає 18,9%.

Таблиця 1
Рентабельність операційної діяльності великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності, %

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	3,9	-4,1	1,0	7,4	8,8
Сільське, лісове та рибне господарство	11,3	20,6	41,7	32,4	22,4
Промисловість	3,0	1,6	0,9	4,2	6,8
Будівництво	0,0	5,8	-7,6	-0,4	1,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,2	-12,8	-0,9	15,8	18,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,5	-1,7	1,1	5,1	-1,0

Слід відзначити, що найбільшими темпами зростання характеризуються сільське, лісове та рибне господарство (22,4%); професійна, наукова та технічна діяльність (19,4%); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (18,8%). Водночас залишаються збитковими мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (-15,5%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (-1,0%); надання інших видів послуг (-0,4%).

Доцільно відзначити, що намічена з 2015 р. тенденція рентабельності операційної діяльності великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності є результатом інфляції, яка, згідно з офіційними даними, у 2015 р. становила 43,3%, у 2016 р. – 12,4%, у 2017 р. – 13,7%; за останні п'ять років інфляція склала 139,5%.

Така динаміка показників та визначені причини їхнього отримання не дають змогу задовольнити фінансово-економічні інтереси підприємства, які у джерелі [15, с. 172] визначені як життєво важливі економічні та фінансові цінності, визначальні фінансові потреби, реалізація яких гарантує фінансову незалежність і подальший розвиток діяльності підприємства. На думку І. Бланка, фінансові інтереси підприємства становлять частину системи економічних інтересів, яка виявляється у сфері фінансових відносин. Він вважає, що фінансові інтереси є формою прояву об'єктивних потреб підприємства у сфері його фінансової діяльності, збалансованих

з потребами інших суб'єктів фінансових відносин, задоволення яких забезпечує реалізацію основних цілей фінансової діяльності на кожному етапі його фінансового розвитку [3].

Створення умов ефективного формування та використання фінансового потенціалу дає змогу підприємству підтримувати платоспроможність, збільшувати додану вартість, отже, свою ринкову вартість, що сприятиме задоволенню фінансових інтересів акціонерів, кредиторів, інших зацікавлених осіб та зовнішніх суб'єктів оцінювання вкладання коштів у досліджуване підприємство. Це вимагає поєднання необхідних важелів та впливів у механізм управління фінансовим потенціалом з підходом до його оцінювання, системою забезпечення ефективного управління, принципів та методів (рис. 1).

Механізм управління фінансовим потенціалом підприємства є системою, що забезпечує взаємодію діагностики, регулювання та моніторингу показників, що характеризують абсолютний, нормальний, нестабільний та кризовий типи фінансової стійкості підприємства, а також дають можливість підвищити ефективність управління фінансовим потенціалом підприємства [7].

Виходячи з цього, вважаємо доцільним виділити шість взаємодоповнюючих етапів формування та актуалізації фінансового потенціалу підприємства, які здійснюються в обґрунтованому порядку з можливістю певного корегування їхнього сутнісного наповнення. Загалом вони агрегованим чином відображають рух ресурсів та можливостей щодо залучення й використання необхідних для функціонування ресурсів:

- встановлення необхідності вдосконалення як самого фінансового потенціалу, так і методів управління ними;
- формування групи фахівців, здатних за своїми компетенціями управляти фінансами підприємства;
- аналіз інформації щодо визначення вузьких місць під час управління фінансовими ресурсами як щодо безперервного функціонування, так і стосовно необхідних нових напрямів бізнесу;
- обґрунтування показників оцінювання використання фінансового потенціалу як за складовими, так і загалом, що обумовлює необхідність встановлення методів агрегації отриманої інформації;
- формулювання попередніх висновків та формування сценаріїв змін фінансового потенціалу як за складовими, так і загалом за можливої динаміки зовнішнього та внутрішнього середовищ;
- вибір напрямів розвитку та прийняття відповідних управлінських рішень щодо адаптації фінансового потенціалу.

Оцінювання наявного фінансового потенціалу підприємства має ґрунтуватись на аналізованні показників його ділової активності, рентабельності,

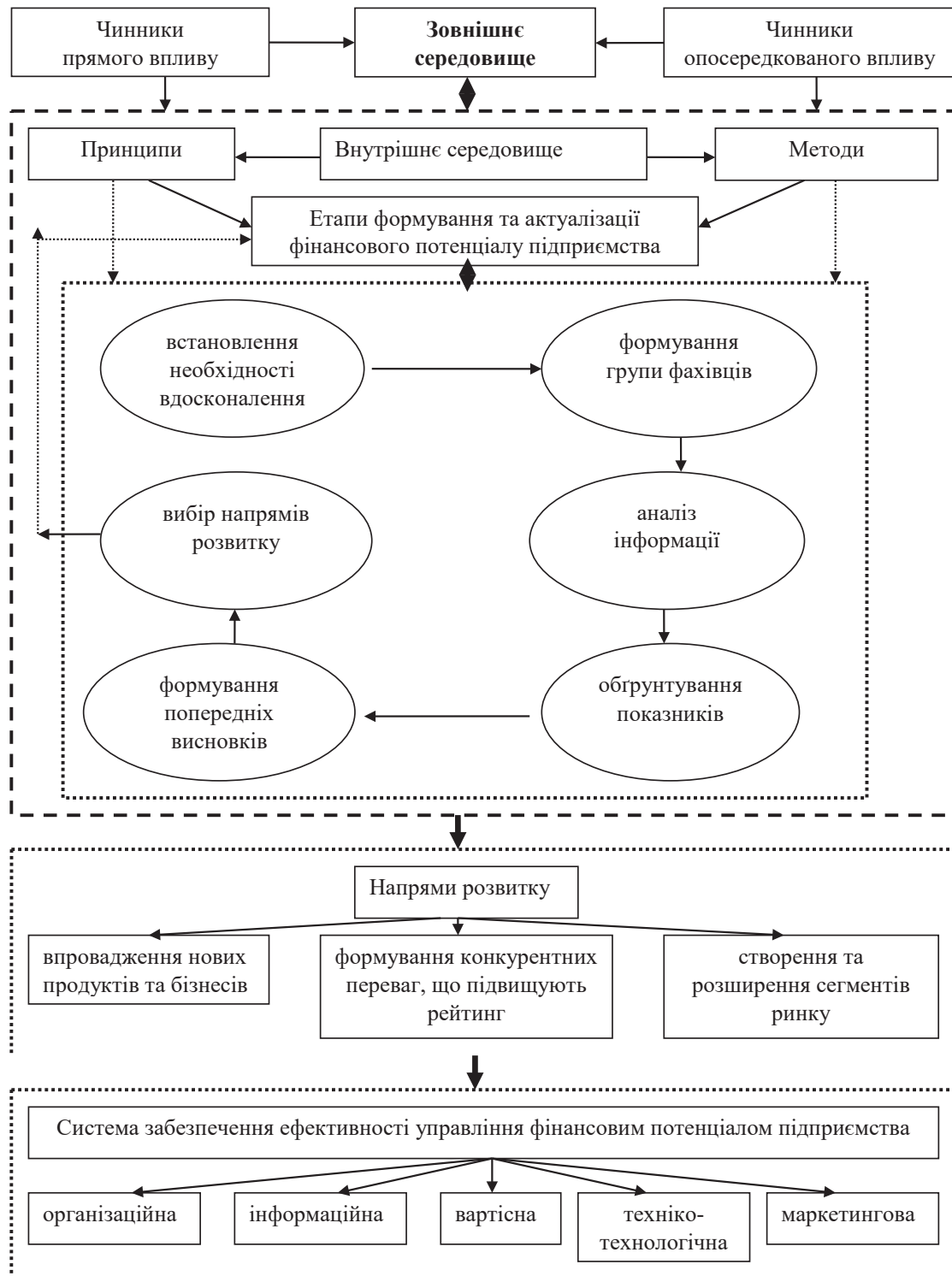

Рис. 1. Механізм управління фінансовим потенціалом підприємства

ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, майнового стану тощо [11, с. 125]. Детальне вивчення динаміки значень наведених фінансових показників дасть змогу отримати комплексну характеристику діяльності підприємства, його конкурентоспроможності, надійності, отже, стане основою розроблення стратегії управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання.

Під час вибору показників оцінювання фінансового потенціалу важливо враховувати, що він є агрегованим уявленням системи кількісних та якісних показників, що характеризують фінансовий потенціал економічної системи як на поточний момент часу, так і на перспективу [13]. Відповідно, перелік показників повинен бути розроблений із застосуванням системного, комплексного та

стратегічного підходів; основною складністю є відсутність достатньої інформаційної бази, тому кількість показників має бути обмежена, містити мінімум суб'єктивної інформації, що пов'язано з особливостями фінансової діяльності для порівняльного оцінювання фінансового потенціалу.

Розглядаючи питання механізму управління фінансовим потенціалом, доцільним вважаємо розгляд принципів та методів його забезпечення. Принципи управління фінансовим потенціалом взаємопов'язані та характеризують загальні вимоги до організації самого процесу й особливості самого фінансового потенціалу. До складу принципів управління фінансовим потенціалом відносять цілісність, комплексність, неперервність, еластичність, наукове обґрунтування, адаптацію [8].

Ефективність механізму управління фінансовим потенціалом залежить від методів, що будуть задіяні в ньому. З метою забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку доцільно використовувати цілий комплекс методів, за ефективного використання яких досягається мета та виконуються основні завдання підприємства:

- методи управління взаємодією підприємства із зовнішнім та внутрішнім середовищем;
- методи управління фінансовими ресурсами;
- методи управління фінансовою рівновагою.

Слід відзначити, що особливістю механізму управління фінансовим потенціалом є використання фінансових методів управлінського характеру, що чинять значний вплив на ефективність використання фінансових ресурсів.

Висновки з проведеного дослідження.

У статті досліджено, що функціонування підприємств потребує якісних перетворень фінансового потенціалу з огляду на його сутнісне наповнення із системних позицій щодо врахування як зовнішнього середовища, так і внутрішнього задля підтримання необхідних ресурсів та можливостей усіх видів ресурсів. Соціально-економічні відносини, в яких бере участь підприємство, виникають під час здійснення господарської діяльності та відображають його здатність конкурувати на ринку, підтримувати фінансові інтереси через зв'язки з постачальниками та споживачами.

Визначено, що створення умов ефективного формування та використання фінансового потенціалу дає змогу підприємству підтримувати платоспроможність, збільшувати додану вартість, отже, свою ринкову вартість, що сприятиме задоволенню фінансових інтересів акціонерів, кредиторів, інших зацікавлених осіб та зовнішніх суб'єктів оцінювання вкладання коштів у досліджуване підприємство. Це вимагає поєднання необхідних важелів та впливів у механізм управління фінансовим потенціалом з підходом до його оцінювання, системою забезпечення ефективного управління, принципів та методів.

Таким чином, у складі механізму фінансового потенціалу підприємства доцільно виділити шість взаємодоповнюючих етапів формування та актуалізації фінансового потенціалу підприємства, які здійснюються в обґрунтованому порядку з можливістю певного корегування їхнього сутнісного наповнення. Загалом вони агрегованим чином відображають рух ресурсів та можливостей щодо залучення й використання необхідних для функціонування ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрієнко М. Чинники забезпечення ефективності транспортних послуг. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 1 (44). С. 106–110.
2. Ареф'єва О., Кузенко О. Модель процесу функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів господарювання мікрорівня. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2015. № 54 (1163). С. 6–11.
3. Бланк И. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2004. 784 с.
4. Бугай В., Горбунова А., Ключева Ю. Теоретичні основи формування потенціалу підприємства. *Вісник Запорізького Національного університету*. 2011. № 1 (9). С. 27–31.
5. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Потенціал підприємства: формування та використання: оцінка фінансового потенціалу підприємства / Н. Касьянова, Д. Солоха, В. Морєва, О. Белякова, О. Балакай. URL: http://pidruchniki.com/1151051354119/ekonomika/otsinka_finansovogo_potentsialu_pidpriemstva.
7. Кузенко Т., Сабліна Н. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4 (166). С. 123–130.
8. Курінна О. Теоретичні аспекти управління фінансовим потенціалом підприємства. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія: Економіка*. 2014. Вип. 1. С. 161–171.
9. Маршук Л. Принципи формування фінансово-ресурсного потенціалу підприємства. *Вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. 2016. URL: <http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=56>.
10. Маслак О. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислових підприємств. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2012. Вип. 6 (77). С. 124–129.
11. Маслак О., Безручко О. Особливості оцінювання економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 121–127.
12. Мерзлов И. Управление финансовым потенциалом предприятия. URL: <http://www.science-bsea.narod.ru>.
13. Рзаєв Г., Жовтівська О. Фінансовий потенціал підприємства та напрямки його оцінки. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2014. URL: <http://visnykonu.od.ua/index.php/uk/arkhiv-vidannya?id=99>.

14. Турчак В., Чижинська С. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. Молодий вчений. Економічні науки. 2014. № 8 (11). С. 49–52.

15. Фролов С., Козьменко О., Бойко А. та ін. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник / за заг. ред. С. Фролова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.
